

Bireysel Başvuru Hakkı ve Türk Anayasa Yargısı

Fatih şahbaz

LiBeRTE

Bireysel Başvuru Hakkı ve Türk Anayasa Yargısı

Fatih Şahbaz

ISBN: 978-605-9823-74-6

Liberte Yayınları® | 256

1. Baskı: Ekim 2023

© 2023, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: **Özlem Çağlar-Yılmaz**

Yayın Yönetmeni: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Abdurrahman Yılmaz**

Kapak Tasarımı: **Müşerref Merve Şahin**

Baskı: **Reprobir Matbaa**

Adres: 1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 395 20 29 | Sertifika No: 47381

LiBeRtE
yayingrubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Fatih Şahbaz

1981 yılında Sorgun Yozgat'ta doğdu. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü ve Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü'nde yüksek lisansını, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi'nde doktorasını tamamladı. Hâlihazırda sürdürdüğü bankacılık görevinin yanı sıra akademik çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Takdim	3
Giriş	7
1 İnsan ve Hak Kavramı: Literatür Özeti	17
İnsan Hakları Düşüncesinin Felsefi Gelişimi.....	19
Hakkın Kaynağı Açısından Doğal Hukuk	23
Hakkın Kaynağı Açısından Pozitif Hukuk	31
Doğal Hukuk ve Pozitif Hukuk Anlayışına Göre İnsan Haklarının Görünümü	35
Anayasacılık, Kozmopolitanizm ve İnsan Haklarının Kurumsallaşması	41
2 Anayasa Yargısı Çerçevesinde Bireysel Başvuru: Kavram, Gelişim ve İşlemler	81
Bireysel Başvuru Kavramı ve Karşılaştırılmalı Hukukta Anayasa Şikâyeti (Amparo).....	82
Anayasa Yargısının Modelleri: ABD ve Avrupa Modeli	85
Türk Anayasa Yargısının Gelişimi	97
Bireysel Başvurunun Konusu, Şartları, İncelenmesi ve Kararlar	108
3 Bireysel Başvuruya İlişkin Anayasa Mahkemesi Mülakat Analizleri ve Bireysel Başvuru Karar İncelemeleri	145
Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Bireysel Başvurularda Sık Karşılaşılan Hak İhlali Alanları	146
Bireysel Başvurunun Hukuki Niteliği ve İşlevleri.....	153

Bireysel Başvuru Kararları ve Bireysel Başvurunun Dönüştürücü Etkisi	155
Bireysel Başvurunun Dönüştürücü Etkisine Yönelik Yapılan Yüz Yüze Mülakatlar	187
Bireysel Başvuru Kararlarında Dönüştürücü Etki: Karar İncelemesi	197
Bireysel Başvurunun Etkinliğini Azaltan Hususlar ve Etkinliğin Artırılmasına İlişkin Öneriler	233
Sonuç	237
Kaynakça	249

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
HAGB	: Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	: Hâkimler Savcılar Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

Tablolar Listesi

Tablo 1	: Seçilmiş Temel Haklar Listesi
Tablo 2	: Bireysel Başvuru Süreci
Tablo 3	: İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı

Önsöz

DR. FATİH ŞAHBAZ, BU ÇALIŞMASINDA BİREYSEL BAŞVURU müessesesinin dönüştürücü etkisini Türk Anayasa Mahkemesi'nin hak ihlallerine yönelik aldığı kararlar üzerinden tartışmaktadır. Türk Anayasa Mahkemesi'nin bir paradigma değişikliği yaparak ilke temelli anayasal anlayıştan hak temelli anlayışa geçerek vaz ettiği ihlâl kaynaklı bireysel başvuru kararlarının dönüştürücü etkisi demokrasi ve hukuk düzeni, anayasa yargısı başta olmak üzere yasama, yürütme ve yargı organları üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Bireysel başvuruya ilişkin mahkeme kararları özellikle objektif etki üzerinden nitel araştırma kapsamında içerik analizi ile sorgulanmaktadır. Ayrıca Dr. Şahbaz, çalışma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkeme Başkanı'nın konuşmalarını yorumlayıcı metot ile analiz etmiş, iki hâkim üye ve bir raportör ile yarı yapılandırılmış elit mülakat görüşmeleri yapmıştır. Bu metotla bireysel başvurunun etkileri ve özellikle objektif etki bağlamında dönüştürücü etkinin nasıl ortaya çıktığını analiz etmiştir. Çalışmada nihai olarak bireysel başvurunun Türk hukuk düzenini, demokratik işleyişi

ve anayasa yargısını geliştirdiği ve dönüştürdüğü, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik standartları yükselttiği, bireysel başvuru kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları üzerinde dönüştürücü etkisinin olduğu sonuçlarına varılmaktadır.

Mevcut literatürde bireysel başvuru müessesesi daha çok genel hatları ile tartışılmakta ve bireysel başvuru kararlarının etkilerine yönelik hususlar ortaya konulmamaktadır. Elinizde tuttuğunuz *Bireysel Başvurunun Türk Anayasa Yargısını Dönüştürücü Etkisi ve Hukuk Düzenine Katkısı* isimli çalışma öncelikle hak felsefesini irdelemektedir. Çünkü bireysel başvurunun özünü hak ihlalleri oluşturmakta olup hak felsefesinden kopuk, hak kavramını, hak ihlâlini ve mağduriyeti açıklamak anlamlı olmayacaktır. Bu nedenle öncelikle ve özellikle doğal hukuk bağlamında hak kavramının genel çerçevesi çizilmiş, birey, toplum, devlet ve anayasa kavramlarının tarihsel gelişim süreçleri dikkate alınarak hak kavramı açıklanmıştır. Çalışma, hak felsefesi ve doğal hukuk bağlamında bireysel başvuru üzerinden temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ilişkilendirdiğinden orijinal bir nitelik taşımaktadır.

Dr. Fatih Şahbaz'ı, insan hakları, hukuk felsefesi, anayasa hukuku ve anayasa yargısı disiplinlerinin kavşak noktasında, ilgili disiplinlerin kavram, kuram ve tarihsel süreçlerini sağlam akademik bir disiplin ve titizlikle tartıştığı, bu muhkem kavramsal ve kuramsal zeminde Türk Anayasa Mahkemesi'nin Türk Anayasa yargısını, yasama, yürütme ve yargı organları ile genel olarak Türk hukuk düzenini ve demokrasisini geliştirip dönüştüren örnek bireysel başvuru kararlarını analiz ettiği, literatüre katkı sağlayıp ufuk açan bu çalışmasından dolayı kutluyorum.

Takdim

LÇÜNÜN İNSAN OLMADIĐI YERDE HAKKIN, HAKKI kullanmanın, vicdanın, eşitliğin, özgürlüğün ve insani insan yapan hiç bir şeyin kıymeti olmayacaktır. Hak kavramı ile insan arasında çok hassas denge vardır. Bu denge adalet anlayışı ile korunduğu müddetçe evrensel insan hakları anlayışı o denli anlamlı olacak ve kendisinden beklenen faydayı ortaya koyacaktır. Aksi takdirde hukukun üstünlüğü, demokrasi ve anayasal devlet anlayışı temelden tartışmalı hale gelecektir.

Platon'un "oluşu kıyasla varlık ne ise inanişu kıyasla hakikat odur." sözü anlam arayışında olan insan için betimlenmiş bir yol haritasıdır. Yani inanişlar hakikatin varlığının tescilidir. Bu nedenle insanın doğuştan sahip olduğu doğal haklara inanç olmadan, insana hak atfedilemeyecektir. İnsana hakkın atfedilmediği durumda da hukuki hiçbir kavramın içi dolmayacaktır. Haklar insan olmanın, insanca yaşamanın ve insan kalmanın en başat unsurudur.

Hak üzerine birçok söz söylenmiş birçok araştırma yapılmıştır. Ancak hak felsefesini esas alarak bir hak arama yolu olan Bireysel Başvurunun incelenmesi özgünlük açısından araştırılmaya değerdir. Bu nedenle mezkûr çalışmamızda kadim bir yaklaşım olan doğal hukuk penceresinden bakışla, bireysel başvuru kararları analiz edilmiştir. Zira Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kararları ile sadece karar vermemekte; işin esasına girerek hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi korumayı ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Mamafih, Anayasa Mahkemesi'nin kararları anayasal adaletin sağlanması ve toplumsal barışın sürdürülmesinde aşkın bir değere sahiptir.

Beni bu konunun çalışılmasına teşvik eden, yazdığım tezin kitaplaştırılarak yayınlanması konusunda beni teşvik eden ve olumlu eleştirileriyle araştırmama katkıda bulunan, bilgi, tecrübe ve zamanını esirgemeyerek her zaman bana destek olan doktora tez danışmanım, çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet Nohutçu'ya teşekkürü bir borç biliyorum.

Araştırmamda olumlu katkıları bulunan, her zaman yanımda olduğunu hissettiğim, araştırmam boyunca hiçbir zaman benden desteğini esirgemeyen ve çalışma azmimi sürekli diri tutan Prof. Dr. Alim Yılmaz hocama teşekkür ediyorum.

Çalışmamın başından sonuna destek veren, süreç boyunca bana yol gösteren, çok kıymetli bilgilerini benimle paylaşan ve her fırsatta araştırmam ile yakından ilgilenen Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Erdal Okutan hocama teşekkür ediyorum.

Beni dünyaya getiren, yetiştiren, eğitimim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan annemi ve babamı rahmetle yâd ediyorum. Eğitim hayatım boyunca desteklerini hiç esirgemeyen ağabeylerime ve özellikle, hayatımın her aşamasında bilgi ve tec-

rübelerine başvurduğum, görüşleriyle beni aydınlatan ağabeyim Sayın Ercan Şahbaz'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak çalışmam boyunca kendilerine yeterli ilgiyi gösteremediğim fakat üzerimden hiç bir zaman ilgilerini eksik etmeyen çok kıymetli eşim, hayat arkadaşım Tuba'ya, biricik kızlarım Hatice Kübra, Beyza ve Zeliha Şevval'e teşekkür ediyorum.

Kaynakça

- Abalı, A. (2020). Seyahat Özgürlüğünün Genel Sağlık Nedeniyle Sınırlandırılmasının Anayasaya Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1 (1), 78-100.
- Acu, M. (2014). Bireysel Başvuruya Konu Edilebilecek Haklar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 110, 404-434.
- Akçil, Y. (2022). Bireysel Başvuru Kararlarının Sübjektif ve Objektif Etkisinin İdari Yargı Yönünden İncelenmesi (Assessment of the Inter Partes and Erga Omnes Effects of Individual Application Judgments in Terms of the Administrative Jurisdiction). *Anayasa Yargısı*, 39, (1), 1-45.
- Akı, İ. E. (2015). Hukukun İç Ahlâkı: Lon L. Fuller'ın Görüşleri Çerçevesinde Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64 (1), 1-35.
- Aktaş, S. (2004). Modern Doğal Hukuk Bağlamında John Finnis'in Hukuk Teorisi. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (1-2), 3-22.
- Albayrak, A. (2022). İhlal Kararlarının Hukuk Yargısına Etkisi Sunumu. Ankara Ulusal İctihat Forumu: Bursa.
- Aliefendioğlu, Y. (1996). *Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Aliefendioğlu, Y. (1997). *Anayasa Yargısı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Altay, Ö. (2021). The Binding Effect of the Judgments of the Turkish Constitutional Court and Their Execution, Constitutional Justice in Asia "Current Problems in Execution of Judgments: Constitutional Justice", 9th Summer School of the AACCC The Center for Training and Human Resources Development 7-8 September 2021, Ankara (Online), 95-106, https://www.anayasa.gov.tr/media/7833/9th_summer_school.pdf.

- Appiah, K. A. (2017). *Kozmopolitizm Dünya Yurttaşlığının Felsefesi*, (Çev: Fezal Gülfidan), İstanbul: Nika Yayınevi.
- Aral, V. (2011). Kelsen'in Hukuk Anlayışı. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 34 (1-4), 513-552.
- Arkan, E. (2020). Kelsen'in Saf Hukuk Kuramı ve Ötesi. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (2) , 417-446.
- Armağan, S. (2001). Küresel Anayasalcılık Hareketleri ve Yeni Anayasalar. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 25, 37-44.
- Arsal, S. M. (2011). Farabi'nin Hukuk Felsefesi. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 10 (3-4), 620-634.
- Arslan, H. (2013). John Locke'un Siyaset Felsefesinin Temelleri Üzerine Bir Deneme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 181-204.
- Arslan, Z. (2005). Türkiye'de Anayasacılık Hareketleri ve Liberalizm. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Liberalizm* (Ed. Murat Yılmaz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arslan Z. (2015). *Anayasa Mahkemesi'nin 53. Kuruluş Yıldönümünde Yaptığı Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/anayasa-mahkemesinin-53-kurulus-yildonumunde-yaptigi-acis-konusmasi/>, [Erişim: 30.07.2022]
- Arslan, Z. (2016). *Anayasa Mahkemesi'nin 54. Kuruluş Yıldönümünde Yapmış Olduğu Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/anayasa-mahkemesinin-60-kurulus-yildonumunde-yaptigi-acis-konusmasi/>, [Erişim: 03.06.2022]
- Arslan Z. (2017). *"İstinaf Kanun Yolu ve Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru" Konulu Konferans ve Yuvarlak Masa Toplantısında Yaptığı Konuşma*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/istinaf-kanun-yolu-ve-anayasa-mahkemesine-bireysel-basvuru-konulu-konferans-ve-yuvarlak-masa-toplantısında-yaptigi-konusma/>, [Erişim: 04.09.2022]
- Arslan Z. (2021a). *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi Kapanış Konferansı Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/anayasa-mahkemesinin-temel-haklar-alanındaki-kararlarinin-etkili-sekilde-uygulanmasinin-desteklenmesi-projesi-acis-konusmasi/>, [Erişim: 04.09.2022].
- Arslan Z. (2021b). *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Uzman Yardımcılarına Yönelik Eğitim Programı Açış Konuşmaları*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/turkiye-insan-haklari-ve-esitlik-kurumu-uzman-yardimcilarina-yonelik-egitim-programi-acis-konusmalari/>, [Erişim: 04.09.2022].

- Arslan Z. (2021c). *Türkiye’de İnsan Haklarının Korunmasında Bireysel Başvurunun Rolü*, [Erişim: 04.09.2022].
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/turkiye-de-insan-haklarinin-korunmasinda-bireysel-basvurunun-rolustar/>, [Erişim: 04.09.2022].
- Arslan, Z. (2022a). *Türkiye’de Bireysel Başvurunun 10. Yılı Uluslararası Konferansı Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/faaliyetler/bireysel-basvurunun-10-yili/>, [Erişim: 24.09.2022].
- Arslan, Z. (2022b). *Adli Yargıda Bireysel Başvuru İhlal Kararları ve İhlalin Sonuçlarının Ortadan Kaldırılması” Konulu Bölge Toplantısı*
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/adli-yargida-bireysel-basvuru-ihlal-kararlari-ve-ihlalin-sonuclarinin-ortadan-kaldirilmesi/>, [Erişim: 04.09.2022].
- Arslan, Z. (2022c). *Adli Yargıda Bireysel Başvuru Kararları ve İhlalin Sonuçlarının Ortadan Kaldırılması” Konulu Bölge Toplantısı*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/adli-yargida-bireysel-basvuru-kararlari-ve-ihlalin-sonuclarinin-ortadan-kaldirilmesi/>, [Erişim: 24.07.2022].
- Arslan, Z. (2022d). *Anayasa Mahkemesinin 60. Kuruluş Yıldönümünde Yaptığı Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/baskan/konusmalar/anayasa-mahkemesinin-60-kurulus-yildonumunde-yaptigi-acis-konusmasi/>, [Erişim: 27.07.2022].
- Arslan, Z. (2022e). *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu Açış Konuşması*,
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/faaliyetler/anayasa-mahkemesi-kararlari-isiginda-hak-ve-ozgurluklerin-sinirlandirilmesi-rejimleri-sempozyumu/>, [Erişim: 27.07.2022].
- Aslan, V. (2012). Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (2), 261-296.
- Aslan, V. (2016). Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (2), 261-262.
- Atalı, M. ve Ermenek İ. (2020). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Seçkin Hukuk.
- Atar, Y. (2012), *Türk Anayasa Hukuku*. Konya: Mimoza Yayınları.
- Atasayan, G. (2014). Anayasa Mahkemesinin “Twitter” ve “Youtube” Kararları Üzerine Bir Değerlendirme. *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 13-36.
- Atatorun, M. (2017). Uluslararası Etik ve Zygmunt Bauman. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 320-334.
- Autexier, C. (1997). “Introduction au Droit Public Allemand, Paris: PUF.

- Aydın, Ö. D. (2011). Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15 (4), 121-170.
- Ayengin, T. (2005). İslâm Hukukunun Kökeni Üzerine Bazı Düşünceler. *Usul İslam Araştırmaları*, 4 (4) , 99-113.
- Azrak, A. Ü. (1962). Türk Anayasa Mahkemesi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 28 (3-4), 649-700.
- Bachmann L.M. ve Nascimento A. (2016). İnsan Hakları, İnsan Haysiyeti ve Kozmopolit İdealler. Çev: Akın Emre Pilgir. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bağbaşıoğlu, T. (2017). İnsani Müdahale Sorunu Bağlamında Egemenlik ve Kozmopolitizm. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6 (5), 3047-3064.
- Barın, T. (2017). Farklı Coğrafya ve Sistemlerde Anayasa Yargısının Doğuşu. *Anayasa Mahkemesi Dergisi*, 10, 157-187.
- Barry, N. P. (2003). *Modern Siyaset Teorisi*, Çev: Erdoğan, M. ve Şahin, Y. Ankara: Liberte Yayın Grubu.
- Barry, N. P. (2018). *Modern Siyaset Teorisi*, Çev: Erdoğan, M. ve Şahin, Y. Ankara: Liberte Yayın Grubu.
- Beriş, H. E. (2004). Kemalist Devrimden Muhafazakâr Kemalizm'e. *Liberal Düşünce Dergisi*, (34), 49-58.
- Beyazıt, İ. H. (2009). *Amerikan Anayasa Mahkemesi. Genç Hukukçular Hukuk Okumaları: Birikimler*. Ed: Muharrem Balcı. İstanbul: Step Matbaacılık.
- Bilir, F. (2006). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargılama Yetkisi ve Ermeni Soykırımını İnkârı Suç Sayan Düzenleme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 299-343.
- Bilmez, N. (2018). Osmanlı Devleti'nde İnsan Hakları Alanında Yaşanan Dönüşüm Üzerine Bir Değerlendirme. *Social Science Development Journal*, 3 (9), 151-161.
- Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7 (2) , 50-81.
- Brock, G. (2009), *Global Justice: A Cosmopolitan Account*, New York: Oxford University Press.
- Brun, J. (2016). *Stoa Felsefesi*. Çev: Medar Atıcı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bulgan, B. (2020). *Birden Güngören*. *Georg Jellinek'in Hak ve Devlet Kuramı*. İstanbul: Onikilevha Yayınları.
- Burlamaqui J. J. (2019). *Doğal Hukukun İlkeleri*. Çev: Barkın Asal. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

- Burns, T. (2007). Aristotle, Stoicism and Cosmopolitan Political Thought, A Paper Presented to a Conference on the Theme of Cosmopolitanism. *Past and Present University of Dundee*, 1-29.
- Canıklioğlu Dikmen, M. (2001). Anlamı Kapsamı ve Sınırlarıyla Temel Haklar ve Anayasalarımız. *DEÜ Hukuk Fakültesi Mahmut Tevfik Bırsel Armağanı*, 461-494.
- Cappelletti, M. & Cohen W. (1989). *Comparative Constitutional Law*. Indianapolis, The Bobbs-Merrills Company. New York.
- Clapham, A. (2020). İnsan Hakları. Çev: Hakan Gür. Ankara: Dost Kitabevi.
- Copleston, F. (1998). *Felsefe Tarihi: Hobbes ve Locke*. Çev: Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınevi.
- Cranston, M. (1993). İnsan Hakları Nelerdir? Ed. Atilla Yayla. *Sosyal ve Siyasal Teori*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağıl, O. M. (1984). İnsan Hakları ve Tabii Hukuk. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 50 (1-4), 69-115.
- Çağlar, B. (1986). Parlamentolar ve Anayasa Mahkemeleri, Teoride ve Pratikte Anayasa Yargısının Sınırları Problemi. *Anayasa Mahkemesi Dergisi*, 3, 137-187.
- Çalık, E. (2017). İnsan Hakları Meselesinin Gelişimi ve Siyasî ve Sosyal Faktörlerle İlişkisi. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (16) , 41-68.
- Çataloluk, G. (2019). Kant Düşüncesinde Hukukun Sınır Hatları. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10 (1) , 202-209.
- Çattık, M. (2018). Anayasacılık ve Kutuplaşmış Toplumlarda Anayasa Yapımı. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5 (1). 53-70.
- Çavuşoğlu, A. (2019). Doğal Haklar ve Jeremy Bentham. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37). 24-31.
- Çelikyay, H. S. (2016). Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarının "Başvuru Yollarının Tüketilmesi" Ölçütü Açısından Değerlendirilmesi=(Evaluation Of The Decisions Of Constitutional Court On Individual Applications In Terms Of "Exhaustion Of Application Remedies "Criteria. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 73 (1), 21-61.
- Çınar, İ. & Çınar, S. (2014). Bireysel Başvurunun Ön İnceleme Usulü, Bireysel Başvuru Bürosunun Çalışma Sistemi İle Bu Aşamada Verilen İdari Ret Kararlarının Nitelikleri ve İtiraz Aşamaları. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 4, 263-310.
- Demir, N. (2000). İnsan Hakları Semantiğine Düşünsel Bir Yaklaşım Denemesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 375-400.
- Donnelly, J. (1995). *Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları*. Çev: Mustafa Erdoğan ve Levent Korkut. Ankara: Yetkin Yayınları.

- Douzinas, C. (2017). İnsan Hakları ve İmparatorluk Kozmopolitanizmin Siyasal Felsefesi. Çev: Kasım Akbaş & Rabia Sağlam. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Duman, F. (2009). Evrensellik ve Tarihsellik Arasında Edmund Burke: Ahlâkın/ Siyasetin Felsefi Temelleri. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 5 (19-20), 9-34.
- Edmundson, W.A. (2004). *An Introduction to Rights*, Cambridge University Press.
- Ekinci, D. H. (2015). Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru İş Yüğü, Çözümüne Yönelik Mahkeme Pratiğı ve Öneriler, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 5, 391-432.
- Ekinci, H. (2013). Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri ve İnceleme Yöntemi. *Anayasa Yargısı*, 29 (1), 161-197.
- Ekmekçi, İ.S. (2013). John Locke'un Liberalizm Kuramı Üzerine, *Türkiye Barolar Birliğı Dergisi*, 106, 205-214.
- Erdoğan, M. (1993). İnsan Hakları Öğretisine Giriş. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11, 23-40.
- Erdoğan, M. (2019). İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku. Ankara: Hukuk Yayınları.
- Ergül, E. (2019). *Anayasa Hukukuna Başlangıç*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Erkızan, H. N. (2012). *Aristoteles'ten Nussbaum'a İnsan*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Evik, A. H. (2015). Somut Bir Olaydan Hareketle Yargılamanın Yenilenmesi Müessesesine Yönelik Bir Değerlendirme. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (1), 110-125.
- Falk, R. (2001). *Rights. The Oxford Companion to Politics*. Oxford University Press.
- Favoreu, L. (1986). *Les Cours Constitutionnelles*, PUF, Paris.
- Feyzioğlu, T. (1951). *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazai Murakabesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Finnis, J. (1980). *Natural Laws and Natural Rights*. Clarendon Press.
- Freeman, M. (2008). İnsan Hakları Disiplinlerarası Bir Yaklaşım. Çev: Asena Topçubaşı. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Fromont, M. (2013). *Justice constitutionnelle comparée*. Dalloz, Paris.
- Fuller, L.L. (2019). *Hukukun Ahlakı*. Çev: Engin Arıkan. İstanbul: Tekin Yayıncılık.
- Freeman, M. (2008). İnsan Hakları: Disiplinler Arası Bir Yaklaşım. Çev: Asena Topçubaşı. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Gökçe, A.F. & Dölek, E. (2018). Anayasa Yargısı ve Demokrasi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5 (6), 118.143.

- Gönenç, L. (2010). *Yasaların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi ve Anayasa Yargısı*. Ankara: TEPAV Yayınları.
- Gören, Z. (2007). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gören, Z. (2020). Temel Hakların Düzenlenmesi ve Somutlaştırılması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 1-12.
- Gözler, K. (2000). *Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2003). *İdare Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2006). Anayasa Yargısının Meşruluğu Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 61 (3), 131.166.
- Gözler, K. (2008). Tabii Hukuk ve Hukuki Pozitivizme Göre Adalet Kavramı. *Muhafazakâr Düşünce*, 4, (15), 77-90.
- Gözler, K. (2011). *Anayasa Hukukuna Giriş: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözler, K. (2016). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözler, K. (2016). *Kurucu İktidar*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Göztepe, E. (1998). *Anayasa Şikâyeti*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye Yayınları.
- Göztepe, E. (2022). Bireysel Başvuru Kararlarının İcrası: Anayasa Mahkemesinin Doğrudan ve Dolaylı "Çağrı Kararları" Üzerine Bir İnceleme, *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 60. Yılı Anısına 60 Yıl 60 Makale. Anayasa Mahkemesi Dergisi*, 2, 1398-1433.
- Guesdes, A. M. M. (1987). Portekiz Anayasa Mahkemesi. *Anayasa Yargısı*. Ankara: AYM Yayını.
- Güneş, T. (1983). *Araba Devrilmeden Önce*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Gürseler, A. İ. G. (2016). Bireysel Başvuru Kararlarının İcrasına İlişkin Düzenlemeler ve Kurumsal Yapılanma İhtiyacı, *Anayasa Yargısı*, 32 (1), 119-125.
- Güveyi, Ü. (2012). Anayasa Yargısı ve Demokrasi İlişkisi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 137-162.
- Grotius H. (2011). *Savaş ve Barış Hukuku*. (Çev: Seha L. Meray). İstanbul: Say Yayıncılık.
- Hakyemez, Y. Ş. (2002). Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57 (2), 17-40.
- Havutcu, A. & Kalkancı, Y. (2020). Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları Işığında Kadının Soyadı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6 (2) , 135-180.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Heywood, A.(2019) *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.

- Habermas, J. (2017). *200 Yıl Sonra: Kant'ın Ebedi Barış Düşüncesine Bakış*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Heimsoeth, H. (2019). *Kant'ın Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hekimoğlu, M. M. (2002). 1982 Anayasasına Göre İnsan Hakları Kavramı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (7) , 53-70.
- Hobbes T. (2021). *Leviathan*. Çev: Semih Lim. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Honig, R. ve Abadan, Y. (2011). Sofistlerde Tabii Hukuk Esasları. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 3, 77-214.
- İşıldaklı, B. (2020). İnsan Haklarının Evrenselliği İle Kültürel Rölativizmin Paradoksu. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1 (1), 17-29.
- İbrahim, A. (2022). Hak ve Hürriyetler Bakımından Osmanlı Anayasal Belgelerinin Irak 1925 Kanun-ı Esasiyeye Tesiri. *Journal of Social Sciences and Humanities*, Irak'ta Osmanlı İzleri Sempozyumu.
- İneli, Ciğem M. (2020). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aralık 2019'da Yapılan Bazı Değişikliklerin Değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26 (2), 699-725.
- İspir, Z. (2020). H.L.A. Hart'ın "Takdir" Metni Üzerine Bir İnceleme. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1), 228-241.
- İşsevener, V. (2021). *Doğal Hukuk Sorunu: Aristoteles'in Politikası ve Hobbes'un Leviathan'ı*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kaboğlu İ. Ö (2000). *Anayasa Yargısı*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaboğlu, İ. Ö. (2007). *Anayasa Yargısı: Avrupa Modeli ve Türkiye*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kant, I. (2014) *Pratik Aklın Eleştirisi* (Çev. İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk, F. Akatlı), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayını.
- Kant, I. (2020). *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*. Çev. İoanna Kuçuradi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kapani, M. (1976). *Kamu Hürriyetleri*, Ankara.
- Kaya, S. (2018). *2017 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Anayasa ve Bireysel Başvuru*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kaya, M. (2019). Jeremy Bentham'ın Toplum Sözleşmesi ve Doğal Haklar Eleştirisi. *4.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, Yalova, 197-210.
- Kelsen, H. (1928). Garantie Juridictionnelle de la Constitution: la Justice Constitutionnelle. *Revue du Droit Public*.
- Kılıç, A. (2021). Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Bildirilmesi. *Anayasa Yargısı*, 38 (1), 85-126.

- Kılıç, M. (2002). İslam Hukukunun Doğasına Klasik Oryantalist Bir Bakış: N. J. Coulson Örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 123-134.
- Kılıç, Y. (2015). Hobbes, Locke ve Rousseau’da “Doğa Durumu” Düşüncesi. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2, 97-117.
- Kılınç, A. (2005). İnsan Haklarının Anayasal Konumu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (1-2), 279-290.
- Kılınç, B. (2008). Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti) Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 25, 19-59.
- Kılınç, B. (2008). Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru Anayasa Şikâyeti Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği. *Anayasa Yargısı*, 24 (1), 17-57.
- Kıratlı, M. (1966). *Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Kurkulak, H. (2007). *Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Korkmaz, C. (2017). Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Sonucunda Verdiği Kararların Medenî Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 3, 215-276.
- Köküarı, İ. (2018). Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Yolunda İhlal Kararlarının Kesinliği, Bağlayıcılığı ve Etkisi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1-2), 1-56.
- Köküarı, İ. (2022). Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Yolunda İhlal Kararlarının Kesinliği, Bağlayıcılığı ve Etkisi, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 60. Yılı Anısına 60 Yıl 60 Makale, *Anayasa Mahkemesi Dergisi*, 2, 1301-1344.
- Kuçuradi, İ. (2020). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi: Immanuel Kant*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Langlois, Anthony J. (2009). *Normative and Theoretical Foundations of Human Rights*, Oxford Online Resource Centre, ss. 25 (Çevrimiçi: <http://www.oxfordtextbooks.co.uk/orc/goodhart/>) 02.02.2021.
- Memiş, E. (2022). Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı ve İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği Kuralının Sorgulanması Anayasa ve İdari Yargı Kararları Örnekleri. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 60. Yılı Anısına 60 Yıl 60 Makale. *Anayasa Mahkemesi Dergisi*, 2, 737-786.
- Mengüşoğlu, T. (2021). *İnsan Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mercier, A. (2016). *İnsan Haklarının Temelleri*. Çev: İoanna Kuçuradi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

- McGrev, A. (2004), *Cosmopolitanism and Global Justice, The International Studies Association of Ritsumeikan University: Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, 3, 1-17.
- Mumcu, A. (1983). *Atatürk ve Anayasa. Uluslararası Atatürk Sempozyumu*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Nohutçu, A. (2021). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Nohutçu, A. ve Ziyrek A. (2020). *Osmanlı Türk Anayasa Metinleri*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Oder, B. E. (2004). *Avrupa Birliği'nde Anayasa ve Anayasacılık*. İstanbul: Anahar Kitaplar Yayınevi.
- Okutan, M. E. (2019). *Yargısal Aktivizm: Türk Anayasa Mahkemesi Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, T.C. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Onar, E. (2003). *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Siyasal ve Yargısal Denetimi ve Yargısal Denetim Alanında Ülkemizde Öncüler*. Ankara: AÜHF Yayınları.
- Öğütçü, Y. (2005). Doğal Hukuk ve Pozitif Hukuk Işığında İnsan Hakları Alanındaki Bazı Kavramlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, 555-616.
- Özbek, N. & Kuşçu, D. (2020). *Anayasa Mahkemesinin 30.05.2019 Tarihli Pilot Kararı (Y.T. Kararı) İncelemesi ve Sınır Dışı Kararına Karşı Etkili Başvuru Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 3-39.
- Özbudun, E. (1989). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbudun, E. (2002). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbudun, E. (2012). Türkiye'de Anayasa Yargısının Doğuşu: 1961 Anayasası Üzerindeki Kurucu Meclis Görüşmeleri, *Liberal Düşünce*, 68, 5-18.
- Özbudun, E. (2014). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbudun, E. (2015). *Anayasalcılık ve Demokrasi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, H. (2018). Anayasa Yargısı Bakımından Fransa ile Almanya'nın Karşılaştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 689-717.
- Özkan Duvan, A. (2019). Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 68 (1), 287-336.
- Özkan, G. (2020). Hak İhlaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Danıştay Kararlarına Yansımaları. *Anayasa Dergisi*, 1, 193-236.

- Öztürk, A. (2017). Isaiah Berlin Düşünüşünde Özgürlüğün Sınırları. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 10 (2), 57-168.
- Paczolay, P (2009). Anayasa Şikâyeti: Bir Karma Çözüm Mü? *Anayasa Yargısı Dergisi*, 26, 313-320.
- Pekcanitez, H. (2018). Bireysel Başvuru Sonunda Verilen Kararların Medenî Yargıya Etkisi. *Anayasa Yargısı*, 35. 73-104.
- Sağlam, F. (1982). *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Senemoğlu, O. (2017). Locke ve Rousseau'nun İnsan Doğası ve Toplum Düşüncesi. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 7 (1). 187-222.
- Soysal, M. (1969). Haklar ve Özgürlükler Bakımından 1961 Anayasasının Evrensel Anlamı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 24 (1), 91-94.
- Soysal, M. (2011). *Anayasaya Giriş*, İstanbul: İmge Yayınları.
- Shapcott, R (2010). *International Ethics: A Critical Introduction*, Cornwall: Polity Press.
- Shue, H. (1996). *Temel Hakların Evrenselliği: İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*. Çev: İoanna Kuçuradi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Semilla, Simon James V. (2014). *Natural Law and Human Rights*, https://www.academia.edu/7140113/Natural_Law_and_Human_Rights (Erişim: 24.05.2021).
- Seymen, Çakar, A. (2018). Sosyal Hakların Gerçekleştirilmesinin Amerikan Devletleri Örgütü Sisteminde Denetimi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 422-433.
- Şahbaz, İ. (2011). Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Sorunlar. *Anayasa Şikâyet, Anlamı, Kapsamı ve Olası Sorunlar*. Panel, Türkiye Barolar Birliği, Ankara.
- Şeker, G. (2021). Anayasa Mahkemesinin Zorunlu Aşıya İlişkin Bireysel Başvuru Kararlarının Objektif Etkisinin İdare Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 659-693.
- Şen, A. F. & Şen, Y. F. (2015). Sosyal Medya, İletişim Hakkı Ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 122-136.
- Suna, İ.D. (2021). Kadının Soyadı, *Konya Barosu Dergisi*, 1, 33-70.
- Smith II, George P. (1966) *Dr. Bonham's Case and the Modern Significance of Lord Coke's Influence*, 41 Wash. L. Rev. 297-314.
- Şirin, T. (2015). *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Bireysel Başvuru*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

- Şirin, T. (2018). Bireysel Başvuru, Anayasa Şikâyeti Usul Hukuku, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 7*. Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi.
- Tanör, B. (1995). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri: 1789-1980*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tanör, B. (2017). AB Temel Haklar Politikası ve Eleştirileri, *İnsan Hakları Yıllığı*, 35, 115-139.
- Tanör, B. (2021). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2006). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Tanör B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2011). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Taşdemir, H. (2002). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 2 (3), 85-100.
- Tepe, H. (2018). *İnsan Hakları Felsefesi*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Terzi, M. (2018). İnsan Haklarının Bölgesel Düzeyde Korunması Üzerine Bir İnceleme: İnsan Hakları ve Amerika (Barrios Altos Davası Örneği ve Orta Doğu Üzerine Bazı Öneriler). *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 27 (2), 53-92.
- Teziç, E. (2009). *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Toka, T. (2018). Farabi ve Kant'ın Siyaset Felsefesinde Toplum ve Hukuk. *Felsefe Arşivi Dergisi*, 48 (1), 21-44.
- Topuzkamış, Ş. E. (2021). *Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Halka Ait Anayasacılık*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Tortop ve Kılınc, (2005). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları: Ünal Tekeli Kararı. *TBB Dergisi*, 56, 393-409.
- Tögel, A. (2013). Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Yolu'nun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılan Başvurulara Etkisi. *Akademi Teklif Dergisi*, 1, 58-85.
- Tunaya, T. Z.(1982). *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tunç, H. (1997). *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Turhan, M. (2003). *Anayasal Devlet*. Ankara: Naturel Kitap Yayın Dağıtım.
- Turhan, M. (2007). *Anayasanın Hak Temelli Yorumu ve Anayasa Yargısı*. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62, 379-404.
- Turinay, F. Y. (2011). *Bir Kelime Olarak Anayasanın Tarihsel Yolculuğu Üzerine Düşünceler*, *TBB Dergisi*, 95, 269-312.
- Turinay, F. Y. (2012). Kuralların Kuralı: Anayasanın Hukuki Boyutunun Evrensel Serüveni, *TBB Dergisi*, 24 (99), 165-228.

- Türe, İ. (2016). *Yeni Anayasacılık Neoliberalizmin Hukuku*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Türkbağ, A. (2011). Hart-Dworkin Tartışmasının Ana Hatları. *Anayasa Yargısı*, 27 (1), 71-82.
- Ural Uslan Y. ve Güner T. (2014). İnsan Haklarının Bölgesel Düzeyde Korunması: ABD Sistemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 309-322.
- Uslu, C. (2011). *Doğal Hukuk ve Doğal Haklar: İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Uslu, F. (2020). *Bütün Konularıyla Anayasa Yargısı Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Uygun, O. (2021). , Immanuel Kant ve Ahlakın Temel İlkesi, *YÜHFD*, 18, (2), 1439-1455.
- Uygur, G. (2003). Hukuki Pozitivizmin Değişen Yüzü mü?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52, 145-176.
- Üçok, C. A. & Mumcu, G. Bozkurt. (2014). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Waldron, J. (1996). *Rights, A Companion to Contemporary Political, Philosophy*. Balckwell Press.
- Yalçın, Ş. (2006). İnsan Haklarına Deontolojik Bir Temel. *Liberal Düşünce Dergisi*, 34, 5-12.
- Yanıkdağ, T. (2010). Anayasallaşma Sürecinde Avrupa: Temel Haklar Şartı'ndan Lizbon Antlaşması'na. *Bilge Strateji* 2 (3), 115-144.
- Yayla, A. (2012). Anayasacılık, Anayasal Demokrasi ve İdeolojiler. *Liberal Düşünce*. 66. 13-22.
- Yaylalı, M. (2018). Hukuk Devleti ve Hukukun Üstünlüğü Kavramları: Albert Venn Dicey ve Hans Kelsen. *Liberal Düşünce Dergisi*. 23 (91-92), 95-111.
- Yeşilçayır, C. (2019). İnsan Hakları Felsefesi. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Yıldırım, Ş. (2019). Hukukta Öz Arayışları ve İslam Hukukunun Metafizik Karakteri. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 39, 29-44.
- Yılmazoğlu, Y. E., Perdecioğlu, İ. E, Altay Ö ve Turan H. C. (2019). *Bireysel Başvuruya Dair Sık Sorulan Sorular*. Ankara: Epa-Mat Basım.
- Yücel Dericiler, Ö. (2014). *Sosyal Haklar ve İnsan Hakları Hukuku Çerçevesinde Devletin Yükümlülükleri: Refah Devletinin Krizi Ekseninde Bir İnceleme*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık.
- Yüksel, M. (2017). Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke midir? *Süleyman Demirel Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-77.

İnternet Kaynakları

Avrupa Birliği Anlaşması.

(<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, (Erişim: 24.04.2022).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

(https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, (Erişim: 03.10.2021).

Dr. Bonham'ın Davası,

1610, (https://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/amendV_due_processs1.html, (Erişim: 09.09.2021).

Kemal Gözler, "1961 Anayasası", www.anayasa.gen.tr/1961anayasasi.htm, (Erişim:30.04.2022)

Marbury V. Madison Davası,

1803, (https://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/a3_2_1s47.html, (Erişim: 09.09.2021).

T.C. Anayasa Mahkemesi, *Bireysel Başvuru*, (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mahkeme/gorev-ve-yetkileri/bireysel-basvuru/>, (Erişim: 28.09.2021).

T.C. Anayasa Mahkemesi, (25/12/2012), (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/95>, (Erişim: 16.09.2021).

Yüksel M. (2017), *Bireysel Başvurunun Hukuki İşlevleri*, Elektronik Doküman, (<https://anayasatakip.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2017/08/Yu%CC%88ksel-Metin-Bireysel-Bas%CC%A7vurunun-Hukuki-1%CC%87s%CC%A7levleri.pdf>) (Erişim: 28.08.2022).